

פניני הרב מנחם מנכין זצוק"ל

[תר"ד-תרפ"ד]

פניני הרב מנחם מנכין זצוק"ל

[מלוקטים מתוך מאמריו הנמצאים ב HebrewBooks.org]

היסודות של קיום המצות הן ע"י מדות המוכנות. (ס' שע"ק)
עיקר בריאת האדם בעוה"ז, לשבר מדות הרעות המכעיות שלו,
(כשם ר' סצדיה גאון ז"ל)

ספר

תיקון המדות רפואת וחשבון הנפש או נשמת מנחם

כולל עצית וזחבולות רפואות ומגולות למחלות הנפש ותיקון
המדות הנרגות טובות, ומנסק חינוך המדות מבעלי נסיון,
כל זה חובר מלוקט ומסודר מסה"ק וכפי שהגני הכותב
עולם חברה שמו, מאת הצעיר בישראל הרב המחבר

ר' מנחם מענכין נ"י סאהליווער
יושב בעה"ק ירושלים תובכ"א.
(מלפנים עובר בקרש בקהלות קדושות בישראל).

החבר ס' זכרון, דבריו מנחם, נחמה ומשנת מנחם, סבכר וזוטה,
שובו אל הבורא, נחשפה דרכנו, דברי הלכה, ריון מסיון,
השארית הנפש, לקושי מנחם וכו'.

בן לאמס"ר הגאון ר' אברהם ארי' ז"ל. לישיע האביד
בעה"ג דטהליב דנייער. ומ"ס תשובות ארי' ונשמת אברהם

אדרס: **Rabbi Menahem Menhin Rabinswag**
Berna St. Hozer Blumental Palestine
גערואל
אסור להדפיס מ"ו בלי רשות השוכר

דפוס "חורבי ירושלים ח"ו שנת תרצ"ז

הסכמות ומכתבי הרבנים הגאונים הגדולים. Recommendations of the Chief Rabbis of the Holy Land

יוכתה חיים זאנענפעלד
רב ואב"ד למקהלות אשכנזים
פע"ק ירושלם תו"ב

ב"ה-ראיתי הדברים הכתובים
בספר הזה וחסה דברי מוסר לשוב
כתשובה, וכבוד הרב המחבר
סוהר"ר **מנחם מענדיל**
מענכין שליט"א נכר ידוע לתהלה
ולשבח וסצוה רבה לקרבו וכל הווכים
בו יזכו לראות טובה וברכה וישועה
קרובה, יהיר מלפני אבינו שבשמים
ליתן חנו בעיני הקוראים ויתעוררו
לתשובה כעיתיד: המחכה לישועה
קרובה.

יוסף חיים זאנענפעלד.

הארמו"ר מרחמיסטרביקה.

ב"ה, הנני להודיע כי לקתתי סאת
הרב המחבר ח"ר **מנחם מענכין**
ג"י את ספרו סכסר ואוסר נחמות
סנחם ושלמתי דמי סחירו, ואית'יש
גם אקח ססנו את ספרו השני בשם
דברי סנחם, כשיצא סהדפוס,
ואשלם את סחירו.

מנחם נתום בחרתי'ז סוהר"ר
יחנן וצוקלח"ה מרחמיסטרביקה,
ירושלם עה"ק ת"י.

אברהם יצחק הכהן קוק
הרב הראשי לארץ ישראל האב"ד
בעה"ק ירושלם תובכ"א

ב"ה, -כא לפני האברך היקר הרב
הגדול בתורו"י וסוכתר כפעלות
וסרות ושלמות כחכמות ויריעות
העולם וכו' סו"ה **מנחם מענדיל**
מנכין שליט"א, בן הרב הגאון
המפורסם מו"ה **אברהם ארי' וצ"ל**
שה' רב ואב"ד בע"נ דסוהליב דינפר.
והראח לי חוותו ודברתי עמו והכרתי
שעמל הרבה בתורה חכמה ורעת,
והוא משוטט במחשבות ורעיונות
טובות להשכיל ולהיטיב, וסצכו דחוק
סאר, ולוסר תורה סתוך דרחק לבן
נעניתי להיות לו לפתחון פה אצל
גריבי לב ואהבי תורה ולוסרית,
לקבל אותו באהבה ולחוקו ולאסצו
בכל האפשרות, וכל תוסכיו יתברכו
ויאושרו כנחיי ונפש סברכס מקדש
הק' **אברהם יצחק הכהן קוק**
הרתיג הנ"ל, סרפס כעת סתכרת דברי
מוסר בשם שובו אל הכורא דברי
סנחם, וראיתי שהס דברים המושכות
הלב, ויוצאים מן הלב, וראוי לקחתה
סמנו ולחוקו כי סצכו דחוק וכעת
הוא ג"כ תולה וצריך רפואה, ה' ירחם
עליוה'ק **אברהם יצחק הכהן קוק**

יש עוד הסכמות וסחוסים קצרות, ואבקש סליחה, ואיה"ש בה"ש יופיעו
בל"ג המחבר.

הנה בבכיות ודמעות יש כמה מדרגות. יש דמעות של אמת, ודמעות של שקר. דמעות קרים והם דמעות של שמחה, ויש דמעות חמים, והם הבאים ממרירות הלב, צער ועגמת נפש כו' הבכיה הבאה מהתעוררות תשובה עד שנגע בקירות לבו נקרא צעקת הלב, מעומקא דלבא, כי הלב צועק בעומק הרגשות הצער בנפשו, ולפעמים לבו בוכה מעצמו בלי הכנה ובלי הרגשת צער כלל, וכמ"ש חז"ל "אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי". (דאס הערץ זאנט) ויזלו עיניו דמעות בלי מצער כלל. וזה יקרה בראש השנה ויו"כ בעת התפילות. בכיה זו תבוא מצד שורש נשמתו למעלה וסימן טוב הוא ששורשו למעלה שלמה. יש בכיה בקול על ידי התעוררות תשובה בלב. יש בכיה פנימית בלי קול כמ"ש "במסתרים תבכה נפשי" וזהו מדרגה יותר גדולה. ולפעמים, מרוב צער ועגמת נפש, האדם ידום לגמרי ובשום אופן לא יוכל להוריד דמעות, כאילו יבש אצלו המעיין של דמעות, כמ"ש "וידום אהרן" (אחרי מות), וזה מצינו באדם היוצא ליהרג רח"ל.

(דמעות ונחמות מנחם, עמ' 1)

קול קורא לכל העולם! עוררו עוררו, הקיצו משנתכם! לבו ונשובה אל ה', נחפשה דרכינו ונחקורה, התחזקו להטיב דרכיכם ומעשיכם ולכער רוע מעלליכם, ולשרש מחשבות הכוזבות ומדות הרעות מקרבכם. "מה ד' דורש ממך? כי אם עשות משפט ואהבת חסד" - בין אדם לחבירו. "והצנע לכת עם אלקיך" - בין אדם למקום - "כי חסד חפצתי ולא זבח". חסד ה' מעולם ועד עולם, בחסד ואמת יכופר עון. משפט אמת שפטו, חסד ורחמים עשו איש את אחיו.

מפני מה הגלות הזה מר וארוך כל כך? מפני שנאת חנם, מחלוקת, לשון הרע, רכילות, חניפה, קנאה, נקמה, תאוה וגאוה שקר, ג'ג אונאה וכל מדות

רעות. דעו אחי! כי עוון שנאת חנם גדול מע"ז שפ"ד ועריות (בש"ס יומא
ובזוהר תרומה וכו'), - ולכן, עלינו לשנות מעשינו בין אדם לחבירו, ולהזהר
מעבירות בין אדם למקום, ולשפוך תחנונים להקב"ה.

כל התורה כולה נכלל ב"ואהבת לרעך כמוך". התורה, תחילתה וסופה
גמילות חסדים.

דעו אחי! הקב"ה אינו מוותר על עבירות שבין אדם לחבירו. ובלי תשובה
שלימה - בין אדם למקום ובין אדם לחבירו - לא יקבלו התפילות
והבקשות. וכבר הרעישו על זה הנביאים הקדושים. "לא תוסיפו הביא מנחת
שוא קטורת תועבה" וכו' - "כי תרבו תפלה אינני שומע, ידיכם דמים מלאו".
בין אדם לחבירו - "רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם, דרשו חמוץ שפטו
יתום ריבו אלמנה" (תהלים). "שפטו דל ויתום, עני ורש הצדיקו, פלטו דל
ואביון, מיד רשעים הצילו". הכלל, רחמו על כל מי שצריך עזר.

אי אחי ידידי? הלא אב אחד לכולנו, אל אחד בראנו, וכל ישראל חברים,
מדוע נבגד איש באחיו?

לכן אני קורא לכל אחד ואחד, הן אותם הלומדים התורה"ק אבל אינן
מקיימין, והן אותם המקיימין המצוות רק בין אדם למקום אבל לא בין אדם
לחבירו, והן להיפך - אותם המקיימין רק בין אדם לחבירו אבל לא בין
אדם למקום, והן לאותן הפוסחין על שתי הסעיפים וכו', - לכל אלו אקרא,
ובשופר ארים את קולי בדברי הנביאים הקדושים - שובה ישראל עד ה'
אלהיך כי כשלת בעונך. נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ד' (מלאכי).
"זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים

ומשפטים" (תורה שבכתב ותורה שבעל פה). וגם עתה שהרכבתם עונות ויצא הקצף עליכם שובו עדי ככל לבבכם - אם תשובו יקרע הגזר דין.

אנשי לבב שמעו לי ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, נרדפה לדעת את ה', ואחרי מצותיו נרדוף, נפשנו כארי ישאג, ותשובתו הרמתה נעלה במעלות עד אשר חטאינו כשלג ילבינו, ובזכות הרבים אנצל גם את נפשי עמכם.

(שובו אל הבורא עמ' א-ג)

והתשובה תהיה דוקא בשני אופנים אלו ביחד וזה בלא זה לא יועיל ולא כלום (ראשית במעלה ושנית בזמן) בין אדם למקום - (א) תורה שלימה, לשמה ולקיים, וכו'. (ב) תשובה שלימה - (1) שמירת שבת (2) טהרת המשפחה (3) כשרות, ולשמור משבועות שווא ומחילול השם ומערייות, קרי וכו', (ג) תפילה שלימה עם וידייים, ברחמים ותחנונים דווקא. ושנית, זה רק במעלה אבל ראשית בזמן - בין אדם לחבירו, ובלא זה, לא יועיל כלום התשובה הראשונה, ולכן צריך שיקיים שניהם ביחד, וזה הוא להסיר מכם שנאת חנם, מחלוקת, גאווה, כעס, קפדנות, קנאה תאוה, נקמה, חמדה, כעס, חניפה, לשון הרע, רכילות, רמיה, עושק, גניבה, גזילה, שקר, רציחה וכל מיני מדות אכזריות ורעות. ותקיימו המצווה ואהבת לרעך כמוך. הסירו את לב האבן מקרבכם, תעסקו בגמ"ח בגוף ובממון וכו'. דרשו משפט, שפטו יתום, ריבו אלמנה, אל תונו את הגר והגלמוד והחלוש או מי שהוא אינו תושב או עולה חדש, אל תזלזלו בכבודכם ורחמו על כל מי שצריך עזר, משפט אמת שפטו. וחסד ורחמים עשו איש את אחיו, אלמנה ויתום, גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם, דברו אמת איש את רעהו, אמת ומשפט שלום.

(שובו אל הבורא עמ' ה-ו)

ודעו אחי! כי בלי תשובה שלימה בין אדם למקום ובין אדם לחבירו דוקא, אם אפילו יתפללו מאה שנים לא יועיל, כי דומה כמו טבילה במקווה עם שרץ ביד. (חיי אדם הלכות יום כיפור)

וגם כן תשגיחו על בניכם ובנותיכם, וחוב מוטל על כל אחד להשפיע על הדור הצעיר שירחיקו מכל מדות הרעות וילכו בדרך הישר אל ד' אלהינו. וחוב גדול מוטל על הנשים צדקניות לייסד חברות ולהשפיע על טהרת המשפחה, כשרות, וגידול בנים ובנות בדרך הישר ושכרן גדול מאוד והקב"ה יקבל תפלתנו. אמן כן יהי רצון.

(שובו אל הבורא עמ' ח)

אל יחשוב הקורא כי המחבר זה כבר קיים מה שכתוב פה, רק כי טרחתו בזה שיהיו כל ההנהגות לנגד עיני, אולי אזכה לקיים. וכוונתי בזה, שאם יזכה הקורא בו, אבנה גם אותי ממנה, והריני מוכיח את עצמי בזה, וממני יראו וכן יעשו אחרים. ואבקש מכל אחד שיזכור את שמי לטובה ולהתפלל בעדי שהקב"ה ירחם עלי לתקן אותי ולסייעני בכל מה שאני צריך בגשמיות וברוחניות הן בעולם הזה והן לאחר מותי. ולהשלים שלימות תיקון אברי נרנ"חי, להשיג שלימות עליון. אמן כן יהי רצון.

(נשמת מנחם עמ' ב)

וכלל זה יהיה בידך - (1) אם תרצה לגנות שום אדם, תגנה את עצמך במדותיך הרעות. (2) ואם תרצה לעשות מחלוקת, או לכעוס, תעשה מחלוקת עם יצר הרע שלך. (3) אם תרצה לשבח שום אדם, תשבח את הבורא ברוך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר מחיה ומטיב עמך בכל

זמן (מלוקט מספה"ק). 4) תהי תמיד גרוע בעיניך מחברריך, ותהי עניו ושפל רוח.

(נשמת מנחם עמ' ט)

(ניסיונות) אם יבזוך בני אדם ויצמח במחשבתך קנאת הצדק ולא למען כבודך, כי אם למען קידוש השם שיוולד על ידי זה - אבל כשתכיר שכל הניסיונות הבאים בעולם אינם מיד האדם עצמו אלא מיד ד', והמבזה אותם הוא ביזה שליח מהשם - כיון שגרמו לך ביוזון, אות הוא כי בשמים יש טענה עליך, כמ"ש אצל דוד המלך ע"ה בעת שקללו שמעי בן גרא, לא כעס, אלא אמר "ד' אמר לו קלל" - ולמה יתרעם עליו? הלא כמתרעם על מידותיו של הקב"ה. ואם כן אין כאן מקום להקפיד על האדם כלל. ולקבל כל מה דעבידין לו משמיא לטובא, ולכן יפשפש במעשו ויתקן. וכן אם יבוא אחד לדבר עמך בענייני מוסר ותוכחה על ידי בירור המדות ותיקון המעשים, אפילו הוא קטן ממך, צריך אתה להכיר כי שליח ההשגחה הוא, ועל כן אהב את המוכיחים. היוצא מזה - לא להקפיד על שום אדם, ובכל ניסיון בין אדם לחבירו יביט על זה כעל הוראה מן השמים.

(נשמת מנחם עמ' ט)

אהבת עצמו - לאהוב את גופו ונשמתו. לשמור ולדאוג בעד בריאות הגוף, וכמו כן גם כן בעד הנפש והנשמה, שהם כלי שרת לעבוד את האדון ה' יתברך שמו.

(נשמת מנחם עמ' י)

כלל גדול בעבודת הבורא - (ובו נכלל כמעט הכל) - כל אחד ירא אלקים באמת יקבל עליו שלא לעשות (אפילו דבר הרשות) - רק מה שגייע ממנו

תענוג ונחת רוח להשם ית'. ואם יבוא לידי ניסיון, שיזדמן לו איזה חטא, אז קודם כל יזכור השאלה הנ"ל בזה הלשון: "איזה נחת רוח יהיה להקדוש ברוך הוא מזה?" וישער בדעתו - אם להקדוש ברוך הוא ודאי לא ניחא ליה, גם לי לא ניחא לעשות זה. וכן בתפילה, יתפלל לא לטובת עצמו, רק לטובת הקב"ה, ודי לחכימא ברמיזה.

(נשמת מנחם עמ' יב)

אומנות - אמרו חז"ל: חייב אדם ללמד את בנו אומנות נקיה וקלה. ולכן ילמד אותו אומנות או סחורה נקיה וקלה, ויתפלל להקב"ה, ורק ישמור מן הגזל וכו' והולך ביושר ימצא חיים ועושר.

(נשמת מנחם עמ' יד)

כל מיני מיני קושיות שיש לו לאדם על השם ית' או על צדיקים או על ישראל, צריך להתחזק רק באמונה לבד. בעניין היסורים ודחקות הפרנסה צריך לסמוך רק על הש"י ולהתחזק בבטחון ולסכול עד ירוחם מן השמים, וכמ"ש "כל הדוחק השעה" וכו'. ודע אחי כלל זה, כי אי אפשר לעבור זה העולם בשלימות כי אם על ידי מידת הסבלנות.

(נשמת מנחם עמ' טו)

אופן התוכחה יעשה בחכמה: לכת פריצים יוכיח שילכו לבית הכנסת להתפלל בציבור וכו' ולכת חסידים יוכיח שלא ילכו דל"ת אמות בלא תפילין ובלא תורה וכו'. ואם יאמר לך אחד: מי שמך למוכיח? וכו', אז תענה לו בזה הלשון: "אם תחלה, ורופא יתן לך רפואה, האם תמנע מלקחת הרפואה בעבור שהרופא עצמו חולה? כן בחולי הנפש, תקבל התוכחה אף ממי שאינו צדיק כמוך".

(נשמת מנחם עמ' טז)

תפלות לחולה וכו' (מספרים הקדושים וכפי מה שחנני ה')

החולה או הרופא והרוקח יתן ח"י פרוטות לצדקה ויאמר זה קודם עשיית הרפואה:

אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ברוך הוא יחיד ומיוחד, בורא ומנהיג ומקיים הכל, ולו היכולת והממשלה כרצונו, יודע ומשגיח בכל העולמות, עליונים ותחתונים, וכל היצורים מקטן ועד גדול, כל דבריהם ומחשבותיהם וענייניהם, אתה ה' לבדך המחיה כולם ובך אנו בוטחים. אנה ה' רחם נא עלי ותמחול ותסלח ותכפר לנו על כל חטאתינו ועונותינו ופשעינו (יתודה ויתחרט על כל העבירות, ובפרט על פגם הברית והלשון ולעזוב לגמרי). יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מחוק ברחמים הרבים אבל לא על ידי יסורים וחלאים רעים. רפאני ה' ונרפא הושיענו ונושעה ותשלח מהרה רפואה שלימה, גשמיות ורוחניות, פנימיות וחיזוניות, לנפש ולגוף (פלוני בן פלוני) בתוך שאר חולי ישראל. ויהי רצון מלפניך ה' אלוהינו שיהא עסק זה לי לרפואה שלימה ותרפאני. וגם להבא תשמרני ותצילני ותרפאני מכל חולאים ומיחושים ופגעים ומקרים רעים, משינוי אויר ורוחות-רעות ועין הרע וכישוף וגזירות קשות ותקלות וצער ועגמת נפש וא"ר, עלילות ורדיפות וקטרוגים, ותפיסה ושנאה ומחלוקת כו' כולם יסתלקו ממני לגמרי, ותרפא אותי בכח שמך הגדול יתברך ותחלימיני והחייני.

(מליצי יושר עמ' 12)

הלואי שנזכה לקיים כל מצות התורה כפשוטן ממש בלי שום חומרות.

(מליצי יושר עמ' 18 בקובץ)

רבונו של עולם, מה יעשה הבן שלא יחטא אם הוא כתינוק שנשבה בין העכו"ם וכערער בערכה? אם אבותינו במצרים במשך רד"ו שנה נתקלקלו כל כך עד שנכנסו למ"ט שערי טומאה, על אחת כמה וכמה בגלותנו זה קרוב לאלפיים שנה. אליהו עבדך אמר לפניך: אתה הסיבות את לבם אחרנית, כי בראת יצר הרע כזה, אם כן אנחנו אנוסים.

(מליצי יושר עמ' 19 בקובץ)

יש הרבה חרדים ויראי אלקים האומרים: "שלום עלי נפשי", קראתי ושניתני ואני מקיים ב"ה כל המצוות שיש בידי לעשות, ומה ירצה השי"ת עוד ממני? (1) וכי מחויב אני למסור נפשי או ממוני עבור לתקן עולם במלכות שמים? (כו' 3) הלא תלמוד תורה כנגד כולם, ולכן אנו פטורים מכל מצוות חדשות? כו' תשובה על השאלה הראשונה: הלא מקרא מלא הוא ומשנה שלמה (אבות פ"ה): "כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו וכו', שנאמר "כל הנקרא בשמי וכו'". והתנא קא משמע לן שנלמד מזה מוסר השכל, אשר כל אחד מישראל מחויב להשתדל בדברים אשר יכול לצמוח מזה קידוש השם ית' אפילו במצווה שאינה מפורשת בתורה, וכמו שעשה אברהם אבינו, שאף על פי שלא צווה לו הקב"ה בפירוש שיפרסם השגחתו ויכולתו בעולם, אף על פי כן מסר נפשו על קדוש השם ולא פטר את עצמו במה שהוא עבד השם ית' בכל כוחו. כו' תשובה על השאלה השלישית: ראו נא מה שאמרו חז"ל (בפסיקתא) "לא יפה עשיתם שחיכיתם לתורתך ולא חיכיתם למלכותי" וכו', עכ"ל. כי אפילו מי שתורתו אומנתו מחויב להשתדל להרבות כבוד למלכות שמים, כי זה קודם ללימוד התורה.

(מבשר ואומר עמ' 10-11)

2) באיזה זכות נגאל? כי מצד היהדות הולך רע מיום ליום וכו'? כו' תשובה על השאלה השנייה: זה גם כן מורה הנהגת הבורא ית"ש, כי בזמן שירדו למטה עד המדרגה היותר תחתונה, ממש עד יאוש ח", אז פתאום רוח היהדות וכו' יקפוץ ויעלה מעלה מעלה, וכמו שכתוב (ישעיה) "נפלה לא תוסיף" - אז - "קום בתולת ישראל". כלומר: כשתפול כל כך מטה שאי אפשר יותר, עד המדרגה התחתונה (בהפקרות ופריצות וכו'), אז "קום".

(מבשר ואומר עמ' 24-25)

טעם לאריכת הגלות, ומדוע תפלתנו שיגאל אותנו אינה מקובלת לפני הקב"ה? ראיתי בסה"ק, בספר "דרך משה" ועוד, כמה טעמים, ואלו רוב מהם: 1) שרוב העולם אין נזהרין להתפלל בבית הכנסת דווקא כו' 2) בשביל שאין אנו מתוודים קודם התפילה. כי תפילה במקום קרבן, וכתוב "והתודו על עונם", ואז יהיה הקרבן מרוצה. והדין גם כן נתן, אם אומר וידוי קודם התפילה הווה כמודה בקנס קודם שבאו עדים - ופטור. ואם יבוא השטן אחר כך ויקטרג - אומר לו הקב"ה - כבר הודה והתוודה, ואז יתהפך עליו לסניגור. ורמז לזה - מודה בקנ"ס פטור. ראשי תיבות: קטגור נעשה סניגור. 3) על ידי לשון הרע ושנאת חנם. כי תפילת הציבור אינה נשמעת כי אם בהיותם באחדות.

(מבשר ואומר עמ' 28)

נלקט בס"ד ע"י דן סתר, ניסן התשפ"ה